

ENTOPICUL *BAHNĂ* – CERTITUDINE ÎN MEHEDINȚI

de
Diana-Loredana ARBĂNAȘI

Apelativul *bahnă* este înregistrat în *Dicționarul entopic al limbii române* – DELR (autori Gheorghe Bolocan, Elena Șodolescu-Silvestru), litera *B* (publicat în „Studii și Cercetări de Onomastică” (SCO), nr. 1, 1966), p. 180, cu 9 sensuri și cu 81 de sinonime. Tot aici sunt date sensurile cuvântului întâlnite în dicționarele și lexicoanele în care acesta este înregistrat. Se constată faptul că entopicul apare, pentru cele 9 sensuri, în Moldova, de la Suceava la Galați, fiind înregistrat și în Dobrogea, în județul Tulcea. În restul țării, apare o singură dată, la Melinești (Dolj). Nici impactul toponimic nu este relevant în restul țării¹.

Această situație i-a determinat pe unii cercetători să aibă unele semne de întrebare privind originea lui *bahnă*, pe când alții susțin originea românească a acestuia.

Gustav Weigand consideră toponimul *Bahna* între „formațiile românești”, căci „Atribuirea numelui este românească, chiar dacă originea cuvântului este ucraineană, dar tocmai aceasta dovedește că denominatorii au fost români și nu bulgari, deoarece aceștia (bulgarii) n-au deloc cuvântul și nici nu l-au avut. Ucraineanul *bahnó* „mlaștină”: cuvântul trebuie să a fost preluat în română în timpuri vechi (sec. XII-XIII), altfel n-ar fi putut călători atât de departe spre vest”².

M. Vasmer³ explică numele românesc de apă, *Bahna*, ca fiind preluat de la o populație slavă.

¹ *Dicționarul toponimic al Banatului* nu-l înregistrează, iar *Dicționarul toponimic al României. Oltenia (DTRO)*, vol. I, p. 240, evidențiază doar *Bahna* „râu și sat” în vestul Mehedințiului.

² Vezi G. Weigand, *Ursprung der südkarpatischen Flussnamen in Rumänien*, în *XXVI-XXIX. Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumanisches Seminar) zu Leipzig*, 1921, p. 71-103, citat după Vasile Frățilă, *Rolul împrumuturilor în crearea toponimelor (Prioritatea unei idei)*, în idem, *Contribuții lingvistice*, Timișoara, Editura de Vest, 1993, p. 136-137.

³ *Russisches etymologisches Wörterbuch*, vol. I-III, Heidelberg, 1950-1958.

Iorgu Iordan afirmă că *bahnă* este „frecvent pretutindeni”⁴ în țară, dar nu dă nici un exemplu din Transilvania, Banat sau Oltenia. Exemplele sale sunt din Moldova⁵, iar din Muntenia citează zonele Muscelului și Râmnicului Sărat, arătând că „avem a face cu cuvinte specific moldovenești”⁶. Faptul că în *Biblia de la București* este utilizat cuvântul *bahnă*, se datorează participării unui moldovean la alcătuirea acesteia⁷, și **nu existenței cuvântului în vocabularul învățaților munteni** (s.n.), după cum reiese din textul lingvistului. Arătând că *bahnă* este unul din multiplele sinonime ale cuvântului *baltă*, Iorgu Iordan consideră entopicul respectiv de origine ucraineană (< ucr. *bagnó*, rostit *bahnó*).

Emil Petrovici arăta: „Creatorii („die Namengeber”, cum zic toponimiștii germani) ai acestor nume de locuri au fost români. Ei au numit o *bahnă* „mlaștină”, o *crivină*, având același sens, un *deal*, o *dumbravă*, o *grădiște* „ruină de cetate”, un *iezer*, un *izvor*, ... *Bahna*, *Crivina*, *Dealul*, *Dumbrava*, *Grădiștea*, *Iezerea*, *Izvoarele* etc.”⁸. „În orice dicționar românesc pot fi găsite substantivele care stau la baza unor toponime ca: *Bahna*, *Boz*, *Bozie*, *Crivăț*, *Dumbrava*, ...”⁹.

Gheorghe Mihăilă¹⁰ include apelativul *bahnă* printre termenii românești vechi, de origine slavă veche.

Având în vedere atestarea veche a toponimului *Bahna* (1374 – *DIR*, *XIII*, *XIV* și *XV*, *B*, p. 27), considerăm justificată afirmația lui Vasile Frățilă, potrivit căreia „Apelativul *bahnă* nu poate fi de origine ucraineană în limba română. Răspândirea toponimului nu numai în Moldova, ci și în Transilvania de centru, în Muscel și în Mehedinți, atestarea lui în secolul al XIII-lea pe Târnavă Mică ne arată că e vorba mai degrabă de un element românesc de origine slavă veche *bag(b)no*”¹¹.

Este cunoscut faptul că apelativele, prin onimizare, pot deveni toponime și/sau antroponime, lucru care s-a întâmplat și cu *bahnă*. Pe lângă impactul toponimic, constatat îndeosebi la Iorgu Iordan¹², entopicul *bahnă* are și un impact antroponimic apreciabil. Numele de persoană

⁴ *Toponimia românească*, București, 1963, p. 53.

⁵ *Ibidem*, p. 449.

⁶ *Ibidem*, p. 554.

⁷ Vezi *ibidem*, p. 554, nota 1.

⁸ E. Petrovici, *Istoria României oglindită în toponimie*, în idem, *Studii de dialectologie și toponimie (SDT)*, București, Ed. Academiei, 1970, p. 248.

⁹ E. Petrovici, *Românii creatori de toponime „slave”*, în idem, *SDT*, p. 294.

¹⁰ *Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. al X-lea – începutul sec. al XV-lea)*, București, Editura Enciclopedică Română, 1974, p. 73.

¹¹ V. Frățilă, *Rolul împrumuturilor în crearea toponimelor (Prioritatea unei idei)*, în idem, *Contribuții lingvistice*, p. 137, nota 17.

¹² *Toponimia românească*, p. 53, 449 și 554.

Bahna (*Bahnă*) apare la N. A. Constantinescu¹³, la Iorgu Iordan¹⁴ și în *Dicționarul de frecvență a numelor de familie în România (DFNFR)*, vol. I (A-B)¹⁵. Potrivit *DFNFR* (p. 125 și 126), numele de persoană *Bahna* are frecvența 145, iar *Bahnă* – 422 (întâlnit de 2 ori în Mehedinți); cele două nume sunt întâlnite pe tot cuprinsul țării, cu o frecvență foarte mare în Moldova.

Lipsa de dovezi suficiente privind funcționarea de-a lungul timpului a entopicului *bahnă* în Oltenia și Banat, i-a determinat pe unii cercetători ai toponimiei mehedintene să ia în calcul și o posibilă origine antroponimică a numelui râului și al satului *Bahna* din stânga Cernei¹⁶, lucru greu de crezut dacă avem în vedere amplasarea în teren a acestora.

Respingând afirmația lui Vasmer (vezi *supra*), Gheorghe Bolocan, referindu-se la *Bahna* mehedinteană, arată că „Explicarea toponimului *Bahna*, prin românescul *bahnă* prezintă unele dificultăți”, deoarece „este răspândit în Moldova – Galați, Bacău, Vaslui, Neamț, Suceava, Botoșani (v. Arhiva *DELR*, cf. și ex. la Iordan, *Toponimia românească*, p. 53)”¹⁷. Același lingvist conchide: „Nu este exclus însă ca termenul în discuție să fi existat și în alte zone care ne interesează, mai ales că a fost înregistrat și în județul Sibiu”¹⁸.

Că *bahnă* a constituit un entopic și în Oltenia, devine certitudine, din moment ce la ora actuală deținem trei atestări în zonă. Este vorba de:

1. Râul și satul *Bahna*¹⁹, situate în extremitatea vestică a Podișului Mehedinți, în stânga Cernei, satul fiind atestat în 1374²⁰. Râul și satul se numesc *Bahna*, prin transfer toponimic de la entopicul *bahnă* „adâncitură largă între dealuri, la vărsarea pârâului în Dunăre, o baltă cu apă permanentă, înconjurată de stuț”. După realizarea hidrocentralei Porțile de Fier, fosta *bahnă* a devenit un golfuleț în care a pătruns apa Dunării. Pe

¹³ *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei RPR, 1963, p. 187.

¹⁴ *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 43.

¹⁵ Craiova, Editura Universitaria, 2003, în coordonarea lui Teodor Oancă.

¹⁶ Vezi I. M. Ungureanu, *Elemente toponimice din Mehedinți*, Drobeta Turnu-Severin, CJCP Mehedinți, 2000, p. 59.

¹⁷ *DTRO*, I, p. 241.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Pentru detalii, vezi *DTRO*, II, p. 240-241; M. Arbănași, *Structura semantică a apelativelor din zona submontană a Mehedințiului*, în *SCO*, nr. 7, Craiova, Ed. Universitaria, 2002, p. 156 și idem, *Toponimia submontană a Mehedințiului* (Teză de doctorat aflată la Biblioteca Academiei Române și la Biblioteca Universității de Vest din Timișoara), p. 113.

²⁰ Vezi *Documente privind istoria României, veacurile XIII-XIV-XV. B. Țara Românească* (1245-1500), București, Editura Academiei, 1953.

malul golfului a funcționat, până acum câțiva ani, tabăra școlară *Bahna*. Entopicul nu mai este de multă vreme recunoscut în zonă.

2. „Locul mlăștinos, mocirlos, cu apă multă pe care crește și stuf” de la Melinești (Dolj), afirmație preluată din Gheorghe Bolocan, Elena Șodolescu-Silvestru, *Dicționarul entopic al limbii române*, litera B, publicat în SCO, nr. 1, anul II, 1996, p. 180. Din păcate, în comentariile despre *bahnă* din *DTRO*, I, p. 240-241, nu este inclusă această atestare.

3. Cu prilejul unei anchete toponimice realizate în satul Hotărani, aflat pe cursul inferior al Blahniței mehedintene, am aflat de la unul dintre interlocutori că localității i se mai spunea demult și *Bahna*. Am constatat că satul are o baltă în care apa se menține permanent. Prin balta respectivă, bordată cu stuf, trece brațul de vest al Blahniței. Bătrânii și ceilalți săteni nu mai realizează că acea baltă s-a numit cândva *bahnă*, entopic care a stat la baza vechiului nume al satului, *Bahna*. Până în prezent, cercetarea documentelor ne-a oferit o singură înregistrare a oiconimului în discuție, cu denumirea *Bahna*²¹, însă nu excludem posibilitatea descoperirii și a altor atestări.

Apa (râul) și satul *Bahna*, situate în vestul Mehedințiului, și-au luat numele prin transfer toponimic de la entopicul *bahnă* „loc mocirlos cu apă și stuf” amplasat între dealuri, în imediata apropiere a Dunării, azi – „golful *Bahna*”. Ca și la alte hidronime din Mehedinți, numele apei este dat, inițial, în cursul inferior al acesteia (precum *Brebina*, *Coșuștea*, *Drincea*, *Pleşúva*, *Rúdina*, *Topólnița* etc.). În acest sens, nu împărtășim opinia lui Gheorghe Bolocan, potrivit căreia, în explicarea toponimului în discuție „ar trebui amintit, poate, și faptul că izvorăște în apropiere de satul Balta” (*DTRO*, I, p. 241). Satul Balta, atestat cu 173 de ani mai târziu decât Bahna (adică în 1547, cf. *DIR*, XVI, II, P. 361-362), este denumit după balta de la marginea satului. Fiind zonă muntoasă, greu accesibilă omului (între Gorneți, izvorul Bahnei, și Balta fiind peste 10 km), este aproape imposibil de crezut că ar fi putut avea loc vreo analogie sau vreun transfer toponimic, cu atât mai mult cu cât la *Balta* nu avem nici un indiciu că ar fi existat vreo *bahnă*.

Având în vedere amplasarea pârâului și a celor două localități în apropierea unor bălți, cărora odinioară li s-a zis *bahne*, considerăm că atât *Bahna* din stânga Cernei, cât și *Bahna* de pe cursul inferior al Blahniței mehedintene, actualul sat Hotărani, au la bază fostul entopic *bahnă*, cu sensul „locul mai larg și adâncit, cu apă permanentă, prin care trece o apă curgătoare”.

²¹ C. Papacostea-Pajură, *Dicționar geografic al județului Mehedinți*, Drobeta Turnu-Severin, 1949. La pagina 83 întâlnim, referitor la Hotărani: „I se mai zice și «Bahna»”.

Bahna de la Hotărani (Mehedinți) conduce la cel puțin două concluzii importante pentru cercetarea toponimiei:

1. Se înlătură orice îndoială privind funcționarea entopicului *bahnă* pe întreg teritoriul de la nord de Dunăre (în dialectul dacoromân). El este foarte vechi în limba română, probabil ființează din timpul conviețuirii slavilor cu dacoromânii, din perioada de după despărțirea românei comune. Apelativul *bahnă* s-a menținut în nordul Dunării făcând concurență sinonimului său *baltă*. Înjghebarea și impunerea limbii române standard, unde *baltă* a devenit covârșitor, a făcut ca entopicul *bahnă* să fie utilizat din ce în ce mai rar, până la dispariția lui în cea mai mare parte a țării (Banat, Oltenia, Muntenia și chiar Transilvania). Menținerea sa în Moldova se datorează și vecinătății acestei arii dialectale (unde includem Basarabia și Bucovina) cu limbile ucraineană și polonă, idiomuri care integrează în vocabularul lor activ entopicul în discuție (cf. ucr. *bahno*, pol. *bagno*).

2. Nu putem considera suficiente și cuprinzătoare anchetele pentru *Dicționarul toponimic al României*, căci, iată, mai sunt dovezi nescosite la iveală, care pot contribui la elucidarea mai multor semne de întrebare din toponimia românească.

**L'APPELLATIF TOPONYMIQUE *BAHNĂ* – UNE CERTITUDE
DANS LA RÉGION DE MEHEDINȚI
(Résumé)**

Par la découverte de *Bahna*, l'ancien nom du village de Hotărani d'aujourd'hui, situé sur le bras droit de la rivière Blahnița, du département Méhedinti, l'autrice élimine les doutes de certains spécialistes sur l'origine de *Bahna*, nom d'une localité qui se trouve du côté gauche de Cerna. Elle considère que *bahnă* est un mot ancien, qui appartient au vocabulaire passif, à l'exception de la région de Moldavie, grâce à la forte concurrence de son synonyme *baltă*. En même temps, l'autrice attire l'attention sur le fait qu'il y a plusieurs toponymes intéressants à étudier qui ne sont pas enregistrés dans les dictionnaires toponymiques par régions de la Roumanie.